

Nejsem historik.

„Nejsme historik,“ opakoval František pomalu a důrazně, jako by někdo či všichni v této společnosti tvrdili, že historikem je. Ale nikdo z nich nic takového neříkal, nikdo neříkal vůbec nic. Mlčeli.

„Nejsem historik,“ opakoval František znovu, a tentokrát jakýmsi naléhavým šepem.

„A dokonce,“ pokračoval, „při vši úctě jsou mi historikové dokonce něčím nepřijemní. Sám se často obracím k historii a užívám historických příkladů, ale spíše v jakémsi poetickém smyslu.“

Jeho žena stála opodál a hleděla na něj. Podíval se na ni, když říkal to o tom poetickém smyslu, a pomyslel si, že vždycky tak stojí opodál a hledí na něj. A také si pomyslel, že tak nějak by to mělo být vždycky a všude. Ano, vždycky a všude by měla žena stát opodál a hledět na svého muže, který hovoří o svých věcech či o svých přístupech k věcem cizím, a měla by mlčet; a obojí, ten pohled i to mlčení, by mělo být plné obdivu.

Ale tady, uvědomil si, tomu tak není. Hleděla na něj, jako by chtěla říci: Jen mluv. Mluv. Povídej.

Ona si to opravdu myslela a snažila se ze všech sil, aby bylo vidět, co si myslí. Bylo to vidět. Viděl to nejen on.

„A čím,“ zeptala se dívka vedle něho, „čím jsou vám vlastně historici nepříjemní?“

Pokusil se zapomenout na pohled své ženy a zachytil pohled dívčin

Chvíli mu to trvalo

„Čím?“

Konečně ten pohled zachytil a byl to správný pohled. Byl obdivný a plný dychtivého zájmu. Takhle – řekl si – by to mělo být. Takhle kdyby se dívala moje žena!

„Čím... těžko říci... Řekl bych,“ a řekl to kupodivu velmi lehce, „že jim jde pouze o fakta. Data, údaje, čísla a tak. Chápete? Ale to jsou jen kostry – chápete?“

Dívka se trochu zachvěla. Patrně chápala.

„Ano – kostry. Kostry lidí, kostry událostí.“

Viděl, jak jeho žena mhouří oči. Znal toto mhouření a věděl, že mu závidí tu soustředěnou pozornost všech a hlavně to malé dívčí zachvění.

Ale ona si myslela: Proč říká pořád – chápete? Proč to každému a pořád říká?

„Četla jsem,“ řekla paní Bernášková, „že z několika nalezených kostí dali dohromady celé zvíře. Samozřejmě že umělé. Nikdo už nevěděl, jak vypadalo, ale oni ho z těch kostí udělali.“

„Ano,“ dodal doktor Málek, „takové případy jsou známy. Šlo patrně o zvíře již vyhynulé, že?“

„Samozřejmě,“ řekla paní Bernášková. „Vždyť přece říkám, že z něho našli jen kosti.“

„Ano,“ řekl doktor Málek, „ano. To jste přece řek-

la. Oni tedy z těch zbývajících kostí sestavili jakýsi model, že?“

Model – pomyslela si paní Málková – model z několika kostí? Z kůží – prosím. A začala si představovat model z hranostajů.

František se znovu podíval na svou ženu. Ale ta už měla oči otevřené a pobavené; vypadalo to, jako že chce říci: Tak co? Jak dlouho ještě necháš mluvit druhé? Proč mlčíš, povídálku?

Chtěla to říci. A tím pohledem to říkala.

„Model!“ František to slovo vykřikl. „To je přesně to, o čem tu mluvím! Proto já se obracím k historii. Nelze ji křísit, to tedy ne, ale je možné nad těmi zbylými kostmi sestavit modely. Modely. Ano – modely!“

Dopij ten koňak, říkala si v duchu jeho žena, a řekni to slovo ještě jednou. A pak se jich zeptej, jestli chápou. František dopil koňak a řekl: „Modely. Chápete?“

Chápali. Také oni se napili svých koňaků a kývali hlavami na znamení, že chápou.

„Modely lidí,“ pokračoval František, a modely situací, které by ukazovaly vzájemnou souvislost příčin a následků, které by...”

Neví, řekla si jeho žena. Neví, jak dál. Tak je to vždycky. Rozběhne se na dlouhou větu, ale pak neví. Kývla na něj hlavou, jako by se ho chtěla zeptat: A co dál? Co bude dál?

Porozuměl tomu pohledu i pohybu a pokusil se o únik: „Pamatuješ, Marto?“

Byl to ovšem jen a jen pokus, nic tím nemyslel, nic to nemohlo znamenat a ona to tak měla vzít, měla – tak

si to přál – odpovědět stejně nezávazně nějakým tím ovšem že se pamatuji, a nikdo z přítomných by nevěděl, o čem je tu řeč, ale vyjadřovalo by to nějakou společnou vzpomínku i to, že jsou v té věci zajedno.

Ale Marta se zeptala: „No a co?“

Zeptala se s takovou mírou údivu a upřímného zájmu, že nebylo možné jí neodpovědět.

Ale nebylo čím odpovědět. Věděla to. Také František to věděl a ona věděla, že on to ví.

„Na co...“ rozesmál se a pohrozil jí prstem.

„Na co!“ obrátil se k ostatním. „Všimli jste si, že vlastní ženy se obyčejně na nic nepamatuji?“

„To byste se mýlil,“ řekla paní Krahulcová, jejíž muž hrál ve vedlejším pokoji partii šachu s panem Bernáškem.

„To byste se tedy mýlil. A to byste zbytečně doufal!“ dodala.

Všichni se zasmáli a hostitel vstal, aby do jejich sklenek dolil koňaku. Bránili mu v tom slovy i gesty, kdosi se dokonce zeptal, jestli už by nebyl čas k odchodu, ale nikdo mu neodpověděl a všichni posléze přece jen ten další doušek přijali.

„Já myslím,“ začala žena doktora Málka a doktor Málek zatrnul, „já myslím, že třeba takový inženýr Bureš by byl velice rád, kdyby si jeho žena nic nepamatovala.“

Někteří se podívali do svých sklenek, jiní na strop.

„Křivdíte historikům, Františku!“ prohlásil doktor Málek.

„Ano?“

„Ano. Jsou to přece jen oni, kdo vám dodávají materiál, tedy ty kosti, jak jste říkal, co?“

„Za to jsem jim vděčen, doktore. Ale vytýkám jim, že oni u těch kostí zůstávají, chápete? Mají studovny plné kostí. A stačí jim to. Spokojují se s tím.“ Slovo „spokojují“ řekl s určitou námahou a Marta si toho všimla. Ještě jeden koňak, a začne se těmto slovům vyhýbat.

„To bych neřekl,“ odpověděl doktor Málek. „Neřekl bych, že se s tím... že jim to stačí.“

„Ne? A co tedy dělají dál?“

„Hledají souvislosti.“

Znovu se ozvala ona dívka: „Ano. Jenže velice strohé souvislosti. Ale tady pan Kárnet mluvil o poetickém smyslu!“

Dívala se na Františka a František se díval na ni.

„Ano,“ řekl. A tak trochu zmaten jejíma očima, dodal: „A v tom smyslu jsem to také myslel.“

„To ovšem každý neumí,“ řekla paní Bernášková. „Kdopak, prosím vás, to dneska ještě umí?“

„Copak?“ zeptal se hostitel. „Copak kdo dneska ještě umí?“

„Mluvím tady o poetickém smyslu... tady pan Kárnet říkal, že on... vidíte, pane Kárnete? Ano. Ale to jste vy.“

Obrátila se k jeho ženě: Závidím vám, paní Marto, vašeho manžela. Dneska už se takový nerodí!“

„Však on,“ řekla něžně Marta, „se taky dneska nenarodil. Ba ani včera. To je ještě ta stará dobrá škola, vid', Františku? Nechtěl jsi něco říci?“

„Ne,“ řekl František. Lecal ho způsob Martiny řeči. Znal tento způsob. Znal tuto tichou, laskavou přívě-
tí, která se podobala hedvábnému šálu skrývají-
címu dýku. Marta posunula svou prázdnou sklenku
do zorného pole hostitelova a to polekalo Františka
ještě víc.

„Mohl byste nám,“ začala dívka s dychtivýma očima,
„říci nějaký příklad?“

František v té chvíli pozoroval svou ženu a lahev
koňaku, pozoroval neblahé spojení, které tu vzni-
kalo, a myslel na to, jak obsah lahve značně změní
i obsah Martiných vět.

„Prosím?“

„Jestli byste nám mohl říci nějaký příklad?“

„Myslíte početní?“

Dívka se rozesmála. „Ach ne! Vy jste ale roztomilý!
Početní! Ovšem že ne početní!“

Zvážněla. „Nějaký příklad z historie.“

Marta se napila a napadlo ji, že František by měl té
dívce především vysvětlit, že není historik.

„Nejsem historik,“ řekl František a Martu to potě-
šilo. Zná ho. Zná svého muže dokonale!

„Ne, nejsem historik, ale historie mi poskytuje, aby-
ch tak řekl, látku k přemýšlení. Vy chcete příklad...“

„Ano. Kdybyste byl tak velmi laskav. My všichni
bychom chtěli příklad.“

„Má milá,“ řekl František směrem k té dívce, „jste
ještě mladá. Příklad. Kdybychom mluvili o něčem neu-
rčitěm – třeba o žárlivosti – mohl bych uvést příklad.
Příklad musí něčemu odpovídat.“

„Kdyby se mluvilo o žárlivosti,“ řekla paní Málková, „nemuseli bychom hledat příklad v historii. Takový inženýr Bureš například...“

„Počkej,“ řekl její muž, „počkej! S tím počkej! S tím vůbec nezačínej!“

„Já jsem to myslela všeobecně,“ řekla dívka a otevřela oči ještě víc, „jestli se dá z historie vyčíst nějaký všeobecný příklad?“

František dopil svůj koňak a řekl: „Dá.“

Paní Bernášková se zasmála. „Pane doktore,“ řekla doktoru Málkovi, „jak jste to myslel? Vy jste své ženě řekl: Počkej. Třikrát jste to řekl. Řekl jste – počkej. Počkej. S tím počkej. S tím vůbec nezačínej. Aha?“

Bodla do doktora Mála prstem a pak na něj týmž prstem hrozila. „Mohl byste nám to vysvětlit?“

Rozhlédla se po všech, a dřív než mohl doktor Málek promluvit, řekla: „Co má vaše ubohá žena dělat? To jste vy, muži! Vidíte? Aha? To se totiž vysvětlit nedá! Má tedy počkat a začít později, anebo vůbec nezačínat?“

A znovu píchla doktora Mála svým ukazováčkem. Doktor Málek se nadýchl, aby podal vysvětlení, ale paní Bernášková mávla dlaní: „Ne! Nic nám neříkejte! Já totiž vím, co chtěla vaše paní říci, vidíte, paní Blaženko, že to vím, všichni to víme – a vy jste ji tak nepěkně okřikl!“

„Historie jako celek,“ začal František, ale paní Bernášková zvýšila hlas: „Měli byste se, pánové, stydět! Zamyslet se a zastydět! Jestlipak vám my ženy řekneme někdy něco takového – počkej... s tím nezačínej!“

Aha? Neřekneme! A i kdybychom řekly – počkali byste? Ne! A začali byste? Ano! Tak – teď jsem vám to řekla za všechny přítomné ženy a dám si ještě jeden koňak!“

Hostitel se zasmál: „Dejte si ještě čtyři – za všechny přítomné dámy!“

„Proč za ně? Dám si ten koňak s nimi!“

Hostitel vstal a obcházel s lahví v ruce. František slyšel, jak se smějí, jak si přiťukávají naplněnými skleničkami, a snažil se najít přechod mezi tím, co již řekl, a tím, co říci chtěl, tedy mezi slovy „Historie jako celek“ a něčím, co by mohlo následovat, a přemýšleje o tom, díval se upřeně do jednoho bodu.

Jeho žena věděla, že hledá nějakou myšlenku, protože kdykoli hleděl do jednoho bodu, vždycky z toho nakonec vyšlo něco jako myšlenka či něco, co on za myšlenku považoval a vydával. Také ona si s ženami přiťukla.

Hostitel řekl: „A na ex, dámy!“

Doktor Málek vstal: „Já myslím, že by byl čas...“

Ale pak si vzpomněli, že ve vedlejším pokoji sedí pan Bernášek a hraje s panem Krahulcem partii šachu a že je vyloučeno rušit je dříve, než skončí.

„Tak vidíte,“ řekl hostitel, „tak ještě jednu.“

Hostitelem byl tentokrát Kamil Peták. Střídali se. Setkávali se skoro pravidelně a vždycky byl hostitelem někdo jiný. Dnes tedy byla řada na Kamilu Petákovi, který po rozvodu se svou třetí ženou žil zatím sám, což znamenalo, že večer bude sestávat ze studené mísy a z tvrdých alkoholů, zatímco u Málků bývala kuřata,

u Krahulců bifteky a u Bernášků živáňská pečeně zhotovená před zraky všech v ohništi krbu.

František a Marta neměli nic, co by jejich večery charakterizovalo, a ona dívka, která si přála všeobecný příklad z historie, byla mezi nimi teprve podruhé. Jmenovala se Faltýnková, studovala psychologii a hned napoprvé požádala všechny přítomné, aby jí říkali Týna.

„Týna?“ zeptal se tehdy někdo.

„Ano, Týna.“

„To je prosím vaše křestní jméno?“

Zasmála se: „Ne! Kdopak by se, prosím vás, jmenoval Týna?“

„Aha,“ řekla tehdy paní Bernášková. „Týna... to se vám líbí, co?“

„Ano,“ řekla dívka, „víte, já si myslím, že člověk posléze splyne se svým jménem. To je organický proces. Neznám jméno, se kterým bych chtěla splynout, a tak jsem si vymyslela tohle. Týna. Je v něm něco starosvětského, nezdá se vám?“

Zdalo se jim. Hlavně ženám se to zdálo. A paní Krahulcová to dokonce řekla: „Ale proč byste ve vašem věku chtěla být starosvětská?“

Dívka se to pokusila vysvětlit, ale užila přitom několika cizích slov, jako fenomén, aspekt a disimilace, takže to raději přijali a říkali jí Týna. Přivedli ji Málkovi. Měli patrně své důvody, a ona také. Studovala psychologii a tato společnost, myslela si, je báječný prostor pro její zájem.

„Promiňte prosím,“ ozvala se teď, zatímco paní Ber-

nášková pořád ještě hrozila na doktora Málka, „ale přerušili jsme tady pana Kárnetu.“

„Nevadí,“ řekl František, „naprosto nevadí...“ a jeho žena s ním mlčky souhlasila.

„A copak jste to říkal?“ zeptala se paní Krahulcová.

„Nic, nic...“ odpovídal František, ale týmž dechem pokračoval: „Říkal jsem jen, že historie jako celek poskytuje jisté všeobecné příklady.“

„Je to pravda,“ zeptala se paní Bernášková, „že historie se opakuje?“

Jestli se někdo opakuje, pomyslela si Marta, tak je to můj muž. A do omrzení. Tak copak jí na to řekneš?

„Ano,“ řekl jí na to František, „v jistém smyslu ano. Ale je to tak, že to, co se jednou odehraje jako tragédie, opakuje se potom jako fraška.“

Paní Bernášková se zasmála.

„Karel Marx,“ řekla Týna.

„Prosím?“

„To řekl Karel Marx.“

„Tak vidíte,“ řekl František. „Ale kdybych měl uvést nějaký takový všeobecný příklad plynoucí z historie vůbec...“

„Historie, učitelka národů!“ vykřikla paní Krahulcová a dodala: „Copak asi ti naši šachisté – jak dlouho jim to ještě bude trvat?“

Hostitel opět vstal, rozhlédl se po sklenkách, a dolévaje Martě, řekl: „Bílý táhne a třetím tahem dá mat. Nebo dostane!“ Zasmál se tomu a paní Krahulcová řekla: „Jen aby to nebylo ještě tři sta tahů!“

František viděl pohyb, kterým Kamil Peták dolil

Martinu sklenku, a od té chvíle věděl, že jeho žena se chystá k akci. Usmívala se takovým sotva znatelným úsměvem, jakým se usmívají dámy namalované Leonardem a o kterém se říká, že je záhadný, ale František ho záhadným neshledával. Ten úsměv znamenal jediné: ta žena má něco za lubem. Nevěděl, co měly za lubem dámy namalované Leonardem, a bylo mu to srdečně jedno, ale vždycky znovu ho zneklidnilo vědomí, že za lubem má něco jeho žena.

„Já bych řekl,“ řekl doktor Málek, „že takový příklad není. Není takový příklad, který by jaksi všeobecně...“

„Řekněte spíše,“ přerušila ho Týna, „že takový příklad neznáte. Ale tady pan Kárnet...“

„Ano,“ řekl doktor Málek, „tady pan Kárnet... ovšem v poetickém smyslu. V básnickém smyslu, co? Ale v básnickém smyslu, slečno Týno, nelze skoro nic. Kromě básní, ovšem. Já nemohu v básnickém smyslu léčit. To by se mi pacient pěkně poděkoval, kdybych mu oznámil, že to slepé střevo je šťastně venku – ovšem pouze v básnickém smyslu. Ve skutečnosti je dále uvnitř a dále zanícené!“

„Tak vidíte,“ zvolal František, „tady jsme u základní zmýlené! Tady se klade slovo ‚poetické‘ do proti kladu se slovem ‚skutečnost‘. Ale poetický smysl skutečnost nefalšuje! Poetický smysl ji osvětluje! Fakt zůstává nezměněn, ale jeho poetizující výklad nám o něm říká něco jiného a něco víc než pouhé konstatování. A teď jsme také u toho, co lze vyvodit z celé historie jako příklad platný obecně...“